

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Kosztolányi Dezső levele Juhász Gyuláról

Kosztolányi Dezső leveleinek Réz Pál gondozta impozáns gyűjteménye¹ több mint ezerháromszáz levelet tartalmaz. Ez a kötet sem teljes, persze; „teljes” levélkiadás gyakorlatilag megvalósíthatatlan. (E tekintetben mélyen jellemző, hogy pl. Kazinczynak, akinek levelezése pedig igen jól föltárt, még ma is kerülnek elő publikálatlan levelei.) De egy ilyen kiadás nagy előnye, hogy túl közvetlen hozadékán, a tálcán fölkínált gazdag anyagon elősegíti a további, még rejtőzködő darabok fölszínre kerülését is. A gyűjtemény, értelemszerűen, viszonyítási alapként szolgál az ismertség/ismeretlenség megállapításához, s így pusztá létével újabb leveleket tesz ismertté. Az alább következő Kosztolányi-levélre magam is így lettem figyelmes. Hiányzik ugyanis a Réz Pál gondozta kötetből, s amennyire egy gyors tájékozódással meg tudtam állapítani, sem a Juhász-, sem a Kosztolányi-irodalom nem regisztrálja. Pedig – hadd előlegezzek ennyit – nagyon is érdekes dokumentumról van szó.

Maga a levél a következő:

Kedves Kisasszony, levelére válaszolok s a következőket adom tudtára. Juhász Gyulával csak kétszer találkoztam, akkor is a Rókus kórházban, mikor feküdt még. Meghívtam hozzám, de ő nem keresett fel, elhagyta a kórházat – egészségesen – és elment innen itt hagyva minden barátját és ismerősét, anélkül, hogy egy szót is szólt volna nekünk. Mi azt hisszük, hogy egyszerűen visszautazott Máramaroszigetre.

Tegnap írtam neki, én is, több barátom is, tudakozva: mi van vele? Hallgatásának azonban én semmi jelentőséget sem tulajdonítok, önöket se izgassa. Az én barátom poéta s mint ilyen szeszélyes és szüksége van bizonyos pose-ra, hiszen ebből él. Ne vegyék tőle rossz néven.

Pose, pose, pose: ez az ő viselkedésének magyarázata. Ezt meg kell neki bocsátani, mert csakis így érthetik meg őt és így férközhetnek hozzá.

Lehet, hogy tévedek újabb viselkedésének megítélésében, de nem hiszem. Így ismertem őt évekkkel ezelőtt, így ismerem őt ma is.

Ma csak ennyit írhatok, de ha levelét veszem, – azt hiszem pár nap múlva már kezeimnél lesz – rögtön írok önöknek, bár aggódniok, ismétlem, felesleges. Ezzel az ígérettel maradok önöknek

mindenkor szolgálatra kész hívők

Budapest. 907. febr. 26.

Kosztolányi Dezső

Kosztolányinak ezt a levelét a Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti gyűjteménye őrzi, 55.847 szám alatt. Hozadéka – legszűkebb értelmezésben is – kettős. Életrajzi szinten

¹ *Levelek – Naplók.* Bp. 1996.

Juhász Gyula sorsának ismeretéhez szolgált adalékokat, egy másik, az életrajzínál mélyebb szinten pedig Kosztolányi alkotói attitűdjére vet némi fényt.

A levél életrajzi érdekessége kétségkívül az, hogy – ha utalásszerűen is – tudósít Juhász Gyula 1907. februári „eltűnésének” némely körülményéről. Február 9-én ugyanis, ahogy az köztudott, a Máramarosszigeten tanárkodó Juhász eltűnt a nyilvánosság elől, elutazott, s mindössze egy följegyzést hagyott hátra: „Consummatum est.” „Eltűnését – írja arról Grezsa Ferenc – csak 12-en veszik észre, a farsangi ünnepek miatt. Néhány nap múlva azonban visszatér, és a lapokban közlemény jelenik meg arról, hogy Pesten járt idegbaját gyógyítani. Úgy tér vissza, mint az *Orbán lelké*-ben. Hogy mit csinált, hol volt négy napon keresztül, nem tudjuk.”² E kérdésre Kosztolányi levele most részben „válaszol”: Juhász Budapesten, a Rókus kórházban feküdt, ahol Kosztolányi kétszer is meglátogatta.

Ennél az életrajzi adaléknál azonban érdekesebb az a mód, ahogy Kosztolányi ezt az öngyilkossági kísérletet értelmezte. Juhász Gyula életútjának ismeretében ugyanis igen nagy valószínűséggel állítható, hogy szuicid kísérlete nem üres póz volt, ismétlődései jelzik, hogy mélyebb, az egész embert determináló problémáról lehetett szó. Kosztolányi póz-elmélete tehát nem annyira Juhász jellemzésének, mint inkább önjellemzésnek vehető. Kosztolányi itt – ha közvetve is – önmagáról, saját szerepjátékairól vall.

Végezetül egy nyitva maradt kérdés: ki a levél címzettje? A múzeumi leltárkönyv ismeretlen címzettüként tartja nyilván, s csak azt regisztrálja, hogy a levél Vecsernyés Andortól került be a múzeumba. Bizonyosat, sajnós, ma sem tudunk mondani. Csupán föltételezni lehet, hogy a címzett talán Juhász Gyula húga, Margit lehetett. Ám más jelölt sem teljesen kizárt. A címzett azonosítása így további kutatást igényel.

LENGYEL ANDRÁS

² *Juhász Gyula, 1883–1937.* Szerk. PAKU IMRE. Bp. 1958. 91.